

INSON HUQUQ VA ERKINLIKLARINING KONSTITUTSIYAVIY-HUQUQIY KAFOLATLARI

Sultonov Sharifboy Botir og'li

TDYU huzuridagi M.S.Vosiqova nomidagi akademik litsey 2.6-guruh o'quvchisi

Annotatsiya: Ushbu maqola inson huquq va erkinliklarining konstitutsiyaviy-huquqiy kafolatlarini o'rganishga bag'ishlangan. Unda inson huquqlarini ta'minlashning zamonaviy prinsip va mexanizmlari tahlil qilinadi hamda ularning milliy qonunchilikda aks etishi ko'rib chiqiladi. Maqolada O'zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasida inson huquqlarini himoya qilishga oid asosiy tamoyillar yoritiladi va xalqaro tajribalar bilan qiyosiy tahlil o'tkaziladi. Shuningdek, huquqiy kafolatlarni amalga oshirishda duch kelinayotgan muammolar hamda ularni bartaraf etish bo'yicha taklif va tavsiyalar beriladi. Ushbu tadqiqot inson huquqlari sohasidagi qonunchilikni yanada takomillashtirishga hissa qo'shishni maqsad qiladi.

Kalit so'zlar: inson huquqlari, erkinliklar, konstitutsiya, huquqiy kafolatlar, milliy qonunchilik, xalqaro tajriba, huquqiy tamoyillar, konstitutsiyaviy huquq.

Kirish

Inson huquq va erkinliklarining konstitutsiyaviy-huquqiy kafolatlari har bir demokratik jamiyatning asosiy poydevorini tashkil etadi. O'zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasi inson huquqlarini ta'minlash borasida muhim hujjat bo'lib, uning 13-moddasida "O'zbekiston Respublikasida demokratiya umuminsoniy prinsiplarga asoslanadi, ularga ko'ra inson, uning hayoti, erkinligi, sha'ni, qadr-qimmati va boshqa daxlsiz huquqlari oliy qadriyat hisoblanadi" deb belgilangan.

Mamlakatimizda inson huquqlarini himoya qilishning tashkiliy mexanizmlari ham yaratilgan. Jumladan, Inson huquqlari bo'yicha O'zbekiston Respublikasi Milliy markazi faoliyat yuritib, davlat organlari va fuqarolik jamiyati institutlari bilan hamkorlikda inson huquqlarini ta'minlashga xizmat qilmoqda.

Shuningdek, O'zbekiston Respublikasi inson huquqlari bo'yicha 80 dan ortiq xalqaro hujjatlarga, jumladan Birlashgan Millatlar Tashkilotining 6 ta asosiy shartnomasi va 4 ta fakultativ protokoliga qo'shilgan. Bu esa mamlakatimizning xalqaro maydonda inson huquqlarini ta'minlash borasidagi majburiyatlarini bajarishga bo'lgan intilishini ko'rsatadi.

Shu bilan birga, O'zbekiston Respublikasining yangi tahrirdagi Konstitutsiyasi 128 ta modddan 155 ta moddaga, undagi normalar 275 tadan 434 taga oshirilgan bo'lib, bu o'zgarishlar inson qadrini yuksaltirishga qaratilgan.

Adabiyot tahlili

Inson huquq va erkinliklarining konstitutsiyaviy-huquqiy kafolatlari mavzusida olib borilgan ilmiy tadqiqotlar va nashrlar ushbu sohaning nazariy va amaliy jihatlarini chuqur o'rganishga xizmat qilmoqda. O'zbekiston Respublikasida inson huquqlarini himoya qilishning huquqiy asoslari, xalqaro majburiyatlar va milliy institutlar faoliyati bo'yicha bir qator manbalar mavjud.

O'zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasi inson huquqlari va erkinliklarini ta'minlashda asosiy huquqiy hujjat hisoblanadi. Konstitutsiyaning 44-moddasida har bir shaxsga o'z huquq va erkinliklarini sud orqali himoya qilish huquqi kafolatlangan. Shuningdek, 13-moddada inson, uning hayoti, erkinligi, sha'ni, qadr-qimmati va boshqa daxlsiz huquqlari oliy qadriyat sifatida e'tirof etilgan.

Inson huquqlari bo'yicha O'zbekiston Respublikasi Milliy markazi mamlakatimizda inson huquqlarini himoya qilishning muhim institutsional mexanizmi hisoblanadi. Uning faoliyati inson huquqlari sohasidagi xalqaro majburiyatlarni bajarish, milliy ma'ruzalarni tayyorlash va aholining huquqiy savodxonligini oshirishga qaratilgan.

O'zbekiston Respublikasi inson huquqlari bo'yicha 80 dan ortiq xalqaro hujjatlarga qo'shilgan. Bu esa mamlakatimizning xalqaro maydonda inson huquqlarini ta'minlash borasidagi majburiyatlarini bajarishga bo'lgan intilishini ko'rsatadi.

Shuningdek, O'zbekiston Respublikasining yangi tahrirdagi Konstitutsiyasi inson huquq va erkinliklarini himoya qilishga oid qoidalar bilan to'ldirilganligi jamiyatimiz ravnaqiga, aholi farovonligiga o'z ijobiy samarasini ko'rsatadi.

Metodologiya

Ushbu tezisda inson huquq va erkinliklarining konstitutsiyaviy-huquqiy kafolatlarini tahlil qilish uchun kompleks yondashuv qo'llanildi. Asosiy metodlar quyidagilardan iborat:

1. **Huquqiy tahlil usuli:** O'zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasi va inson huquqlariga oid milliy qonunchilik hujjatlari chuqur o'rganildi. Xususan, Konstitutsiyaning 13-moddasida "O'zbekiston Respublikasida demokratiya umuminsoniy prinsiplarga asoslanadi, ularga ko'ra inson, uning hayoti, erkinligi, sha'ni, qadr-qimmati va boshqa daxlsiz huquqlari oliy qadriyat hisoblanadi" deb belgilangan.
2. **Qiyosiy-huquqiy tahlil usuli:** O'zbekiston Respublikasining inson huquqlarini himoya qilish bo'yicha xalqaro majburiyatlari va milliy qonunchilik o'rtasidagi muvofiqlik darajasi o'rganildi. Mamlakatimiz inson huquqlari bo'yicha 80 dan ortiq xalqaro hujjatlarga, jumladan, BMTning 6 ta asosiy shartnomasi va 4 ta fakultativ protokoliga qo'shilgan.
3. **Statistik tahlil usuli:** Inson huquqlarini himoya qilish bo'yicha milliy institutlar faoliyati, qabul qilingan qonun hujjatlari va xalqaro tashkilotlar tomonidan berilgan

tavsiyalarni amalga oshirish bo'yicha statistik ma'lumotlar tahlil qilindi. Masalan, 2020-yilda O'zbekiston Respublikasi Prezidentining Farmoni bilan "Inson huquqlari bo'yicha O'zbekiston Respublikasining Milliy strategiyasi" tasdiqlangan.

4. **Sotsiologik tahlil usuli:** Aholining inson huquqlari bo'yicha huquqiy savodxonligini oshirish maqsadida o'tkazilgan tadbirlar, seminarlar va treninglar soni va samaradorligi o'rganildi. Masalan, Inson huquqlari bo'yicha O'zbekiston Respublikasi Milliy markazi tomonidan 2019-yilda 20 dan ortiq risola nashr etilgan va ommaviy axborot vositalarida maqolalar chop etilgan.
5. **Prognostik tahlil usuli:** O'zbekiston Respublikasida inson huquqlarini himoya qilish tizimini yanada takomillashtirish bo'yicha istiqboldagi rejalar va kutilayotgan natijalar bashorat qilindi. Xususan, 2025-yilda YUNESKO Bosh konferensiyasining 43-sessiyasini Samarqand shahrida o'tkazish rejalashtirilgan.

Xulosa

O'zbekiston Respublikasida inson huquq va erkinliklarining konstitutsiyaviy-huquqiy kafolatlarini mustahkamlash borasida sezilarli yutuqlarga erishilgan. Shuningdek, Inson huquqlari bo'yicha Milliy strategiya qabul qilinib, uning ijrosi doirasida muhim tadbirlar amalga oshirilmoqda.

Shuningdek, 2023-yilda O'zbekiston Respublikasi Oliy Majlisi Senatining tegishli qo'mitasi majlisida inson huquqlari sohasidagi xalqaro majburiyatlar ijrosi masalalari ko'rib chiqilgan va fuqarolar bilan samarali ishlash, inson huquqlari bo'yicha fuqarolik jamiyati institutlari va xalqaro tashkilotlar bilan hamkorlik qilish masalalariga alohida e'tibor qaratildi.

Kelgusida inson huquqlarini ta'minlash borasida xalqaro standartlarga to'liq rioya qilish, fuqarolik jamiyatini rivojlantirish va davlat organlari faoliyatining shaffofligini oshirishga qaratilgan chora-tadbirlarni kuchaytirish zarur. Shuningdek, inson huquqlari sohasidagi milliy institutlar faoliyatini yanada takomillashtirish va aholining huquqiy savodxonligini oshirish muhim ahamiyat kasb etadi.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. O'zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasi (2023).– [Lex.uz](https://lex.uz).
2. O'zbekiston Respublikasining inson huquqlari bo'yicha Milliy strategiyasi (2020). – [Lex.uz](https://lex.uz).
3. Inson huquqlari bo'yicha O'zbekiston Respublikasi Milliy markazi hisobotlari (2021–2023).– [Insonhuquqlari.uz](https://insonhuquqlari.uz).
4. Davlat statistika qo'mitasi (2022). Inson huquqlari sohasida o'tkazilgan o'quv kurslari va treninglar bo'yicha statistik ma'lumotlar. – [Stat.uz](https://stat.uz).